

внимание и цялата сложност на художественото творчество. Така е при интересно написаната работа за кризата у Яворов, отчасти за поетиката на П. П. Славейков и др. Макар и да не дава нови решения, авторът сполучливо изследва генезиса на социалистическия реализъм в нашата поезия, като прави редица верни констатации, плод на тънко усещане и дълбоко проникване в сложността на литературните факти. Със своите наблюдения, съпоставки и посочвания на обилен материал авторът ни кара да разберем колко сложни и често противоречиви са художествените явления, а заедно с това и колко безплодни са генерализираните изводи, направени без оглед на специфичните закономерности на изкуството. По такъв начин познатите ни отпреди „трудни“ автори като Яворов, П. П. Славейков и Д. Дебелянов изпъкват пред нас в нова, по-различна светлина. „Известното“ се преточва, за да се оцени по достойнство!

Интересите на Стоян Илиев като критик са насочени предимно към разкриване тайните на поезията. За това свидетелствуват и неговите бележки в края на книгата, които третираят въпроси из теорията на стихотворната поетика. Сякаш критикът е пълен с мисли за поезията и бърза да ги сподели в отделни фрагменти, които поотделно звучат много добре, но взети заедно трудно се възприемат.

Както тук, така и в останалите свои работи Стоян Илиев е твърде фрагментарен. И това

е може би най-отличителната черта на неговия артистизъм. Той по своему е сложен и многоречив. Етюдите му — оригинални и дълбоко проникновени в основата си — същевременно се обогатят на места с капризите на артистичната му мисъл, която се задъхва от собственото си остроумие. Той твърде много е пристрастен към внезапните изблици на мисълта, към артистичните пируети с цитати, към всевъзможните отсенки на метафоричното слово и затова току кавичкосва свои и чужди мисли. Това прави стила му ефектен, но същевременно и труден. Нерядко ясната мисъл се губи в потока на красноречието. Една артистична небрежност шества по страниците, необезпокоявана от нищо. Критикът ще каже за Атанас Далчев: „Безжалостно той поставя всеки нерв на своето чувствуване под клиническия нож на самоанализа“ (стр. 6), и понеже много ще му хареса тази стилистична находка, ще я повтори буквално при П. Матев (стр. 38), ще я потрети в нов вариант и при Блага Димитрова: „Тя заковава с гвоздеи всяка своя емоция, захваща в щипци всяка своя мисъл“ (стр. 42). Или увлечен в потока на фразостроенето ще постави своето скромно мнение наред с безсмъртните мисли на цитираните корифеи.

Разбира се, капризите на перото могат да подведат всеки. Но не в това е същността на работата. Стоян Илиев е критик с несъмнено дарование. Неговите „Незавършени портрети“ са белег на едно добро начало.

Петър Братоев

„ОБЩО И СРАВНИТЕЛНО СЛАВЯНСКО ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ“

Професор Емил Георгиев обладава енергично и свежо перо, нему не е чужда полемичната страст на публициста и първооткривателя, а всичко това — както е в дадения случай — съчетано с една богата ерудиция и марксистически мироглед, му отреджа предно и водещо място сред дейците на нашата и международната славистика. Заедно с това неговата дългогодишна работа като професор към катедрата по славянски литератури в Софийския университет спомогна за изграждане на редица млади учени-славяноведи.

Една от последните му книги „Общо и сравнително славянско литературознание“ в основата си е изградена върху лекции, четени пред студенти. Но проф. Е. Георгиев не остава само при фактите, той не се задоволява само с тяхното откриване, изследване и анализиране, а преди всичко ги осветява в литературно-теоретичен аспект и очертава пътя на едно общо и сравнително разглеждане на литературните явления. Книгата му, разделена на глави-очерци, всеки от които претендира за самостоятелност, е

написана въз основа на обилен критически и фактически материал. Тя е богата с ценни библиографски и литературни справки, които още веднъж изтъкват нейната академичност. Но оригиналната трактовка и творческото асимилиране и обобщаване на използваните трудове е спомогнало очерците да надхвърлят рамките на едно учебно помагало и да превърнат книгата в значителен и ценен принос в литературната наука и славистиката. Разбира се, цялото многообразие и широта на славянските литературни взаимоотношения не са и не могат да бъдат под погледа само на един учен, да бъдат изтъкнати само в един научен труд, колкото и обеман да е той. Сам проф. Е. Георгиев определя рамките на своите научни дирения, като извежда на преден план преди всичко моменти от българо-славянската литературна общност в епохата на Българското възраждане.

Сравнително-историческото изучаване на литературата не е ново, то приема за свой родоначалник немския учен Хердер, а още Волтер прави редица наблюдения върху

по-широк кръг съвременни нему литератури и изтъква, че литературата трябва да се разглежда като световен процес. Великият В. Г. Белински също не е бил чужд на сравнително-историческото изучаване на литературните факти, без обаче да е привел в завършен вид своите възгледи. Авторът проследява — макар твърде конспективно — развитието на сравнителното литературознание, открива общите белези и прави опит да дефинира самото понятие.

Тук, при съблъска със свещанията на редица буржоазни автори, Е. Георгиев умело подчертава рационалното и съществено в тяхното дело, като критичното начало винаги се е налагало в основата на неговото изследване. Той остро е разкритикувал неправилните възгледи на онези учени, които се задоволяват с описателното изучаване на изложените факти в рамките на „един безкрил позитивизъм“. Отредено е специално внимание върху основния труд на най-изтъкнатия представител на съвременния компаративизъм Паул Ван Тиген „Литературна история на Европа от Възраждането до наши дни“. Механичните похвати на компаративизма водят до омаловажаване и пренебрегване на националната самобитност на литератури със закъсняло ускорено развитие. От Пушкин — при Ван Тиген — е станало обикновен подражател на Байрон, а необитната руска класическа литература се разглежда едва ли не като „провинциална“ на западноевропейските литератури. Жалка и подражателска изглежда и нашата литература в писанията на Ван Тиген, от нея са останали бледи руини, като са изтъкнати само проявите на крайния индивидуализъм и естетизъм. Ботев и критиците-реалисти не се побират в калъпа на буржоазния учен. Няма никакво съмнение, че школата на компаративизма твърде ловко се използва от съвременната буржоазна наука в услуга на политическата конюнктура.

По-нататък проф. Е. Георгиев разработва развойна схема, която дава ценни методически указания и сочи основните концепции в развитието на сравнителното литературознание. Тук бих желал да отворя малка скоба, като спра вниманието върху посочените примери в пасажа, където се говори за проучването на общи сюжети и мотиви. Авторът пише: „Така ако двамата писатели изобразяват една и съща действителност, едно и също събитие, един и същ герой — например историческо лице, ще се окажат значителни сходства в техните произведения“. Посочена е приликата, която откриваме в някои сцени от романа „В зори“ на поляка Зигмунд Милковски и „Под игото“ на Вазов — както е известно, и двамата творци рисуват една и съща епоха. Това дало повод на Боян Пенев да заговори за влияние на З. Милковски върху Вазов. Малко по-надолу Е. Георгиев допълня: „Оказа се обаче, че двата романа излизат в

едно и също време, така че всяко влияние на единия върху другия е изключено.“ Тук могат да се посочат още примери. По едно и също време излизат Йовковите „Вечери в Антимовския хан“ и разказите на Михаил Садовяну „Ханът на Анкуца“. Много от атмосферата, героите и сюжетното развитие доближава двамата автори. Ала всеки по свой път и абсолютно самостоятелно стига до своите разкази, като извежда героите си от добруджанската шир. „По-друг е случаят с Михалаки Георгиев и отношението му към сръбския разказвач Лаза Лазаревич. Поради близост в изобразяваните от него бит и герои с бита и героите, изобразени от Лаза Лазаревич, той попада под влияние на сръбския писател, което на места стига до пълна зависимост“ — бележи по-нататък проф. Георгиев. Макар че това е само отделен епизод от книгата и авторът няма задача да се спира подробно върху „случая Михалаки Георгиев“, ние твърде недвусмислено долавяме неговото отношение към този незагледан вече толкова години спор — относно творческата самостоятелност на българския автор. „Той (Михалаки Георгиев) попада под влияние... което на места стига до пълна зависимост.“ Една такава постановка е най-малко неприемлива, тя хвърля сянка върху цялото самобитно творчество на българския белетрист. Приликата, която съществува между два разказа на Л. Лазаревич („На бунуру“ и „Све е то народ позлатити“) съответно с два разказа на М. Георгиев („Рада“ и „От зло на по-зло“) ние сме склонни да приемем по-скоро като закъсняла проява на възрожденско побългаряване. В този случай трябва да се изтъква и откъслечният локален характер на това влияние в цялостното творческо дело на Михалаки Георгиев.

На едно място в книгата е приведено изказването на бележития чешки поет и писател Ян Неруда: „Има нещо безкрайно трогателно във взаимната симпатия, която владее между южните славяни и чехите и то вече от дълги години. И при най-малкия досег на жизнените интереси и там и тук чувстваме такава нежност, каквато може да придаде само любовта.“ Това изказване, макар че е направено по конкретен повод, всъщност би могло да се вземе като основен лейтмотив при определяне на българо-славянските взаимоотношения в епохата на Българското възраждане, а и по-късно, за да зазвучи с истинската си сила в наши дни. България — останала дълго под отоманско иго — със свободолюбивите си стремежи не само е будела симпатиите и съчувствието на другите славянски народи, но е извиквала у тях най-чиста братска любов. Този любов се оглежда и намира израз в творбите на най-изтъкнатите представители на славянската култура. Те са разпространявали и популяризирали творбите на българския народен гений, създавали са книги по бл-

гарски сюжети, активно са съдействували за възраждането на българската култура. От друга страна, културните дейци на младата току-що възраждаща се българска нация с пълни шепи са черпили опит и знание от литературната съкровищница на братята славяни. Това наистина е един трогателен пример на взаимност и разбиране — една общност, която може би е безпрецедентна в световен мащаб.

В своята книга проф. Е. Георгиев в отделни главни очерци разглежда последователно южнославянската литературна общност, възникването на новата българска литература в светлината на българо-руските, българо-украинските, българо-чешките и българо-полските взаимоотношения. Това е най-значителната и обемна част в книгата. Тя е богата с фактически и библиографски материал, като някои от фактите се привеждат за първи път. В този раздел най-добре се откроява дългогодишното натрупване и дългогодишната подготовка за написването на този труд.

Професор Е. Георгиев лансира свои литературни идеи относно южнославянската литературна общност. Той изтъква успоредността в обществено-икономическото изграждане на южнославянските народи и прави извод, че би могло да се говори „дори за общ литературен живот“ още в епохата на Средновековието. Делото на редица труженици днес е достойние както на сръбската, така и на българската култура, където общността се изявява най-ярко. Постепенното диференциране, което настъпва в южнославянските литератури, е предшествувало от една общност, върху която се изгражда Ранният ренесанс и Предренесансът в тях. В този порядък са разгледани и проявите на южнославянското просвещение, романтизъм и реализъм.

Тази трактовка привлича със своята оригиналност, тя е изградена по-скоро в литературно-теоретичен план и познатите факти получават ново и интересно осветление. Братското съчувствие на останалите славянски народи, тяхното топло и приятелско отношение към поробените българи е намерило израз в останалите литературни очерци. Тук са засегнати и поставени преди всичко принципи проблеми, те дават добра основа за бъдещата работа на учения-славяновед и, няма съмнение, ще бъдат отправна точка за всяко по-детайлно разглеждане на набелязаните проблеми.

Трети основен кръг от въпроси са набелязани в очерка „Приносът на славянските литератури в развитието на световната литература“. Дефиницията за понятието „световна литература“, която предлага авторът, носи белезите на условност. Но иначе не би могло да бъде, сам той бележи: „Световната литература е протичала и протича като пълноводна могъща река, която е

набирала и набира могъществото и пълноводието си както от широките течения на зоналните литератури, така и от многобройните притоци на народностните, респективно националните литератури“. В този многоводелен поток авторът се е помъчил да открие мястото на славянските литератури, да посочи техния принос в културната съкровищница на човечеството. И тук не е търсена никаква детайлизация, а са разработени основни проблеми, дадени са отново методологически указания. Когато се докосва до съвременното състояние на славянските литератури, авторът сполучливо перифразира една мисъл на Волтер и изтъква, че „за славянските народи най-дълъг е XX век“. И действително, потисканите творчески сили на славянските народи едва сега се разгрънаха напълно — първи и заедно славяните грядат най-прогресивния обществен строй — комунизма. Славянските народи крачат заедно в първата редица на развитието и диктуват човешкия прогрес. Промените в обществения живот на славянството доведоха до изграждането на литературата, новаторска по форма и по съдържание. Проф. Георгиев умело подчертава новото, което славянските литератури допринасят в световен мащаб. Създаването на новия литературен метод — социалистически реализъм най-пълно и многогранно е в състояние да отрази настъпилите промени в обществения живот на славянството. Наред с това се изтъква, че „партийността стана неделима съставка на народността“. За първи път образът на комуниста в неговата цялост стана предмет на изображение в славянските литератури. Изтъква се, че съвременната славянска литература е призвана да води човечеството, да осветява пътя му към възход и прогрес.

Последният очерк не е така проблемен, тук се прави общ преглед на отражението на „славянските литератури в българското литературнознание“. Този преглед се отличава с широта и чудесно овладяване на литературните факти. Той дава представа за постиженията на българската славистика, за нейното развитие чак до наши дни. Дадените преценки за делото на българските славяноведа са авторитетни, направени са с такт, спокойно, без залитане и излишни пристрастия, но винаги от гледището на критика-марксист и затова немалко от трудовете не устояват критиката на автора.

Книгата на проф. Емил Георгиев „Общо и сравнително славянско литературнознание“, е не само доказателство за широтата на неговите търсения в областта на славянското литературнознание, но и гаранция, че някои от набелязаните тук конспективно въпроси отново ще станат предмет на неговото аналитично и ерудирано перо.

Драган Ничев

СЪДЪРЖАНИЕ

на 11-та годишнина — 1967 г. на „Литературна мисъл“

СТАТИИ

- Авджиев Жерлю — Максически литературен критик и публицист, III, 59.
 Ангелов Валентин — Комуникативната функция на изкуството, IV, 46.
 Баева Соня — Неофит Хилендарец Бозвели и Петко Славейков, III, 40.
 Бояджиева Вана — Вечната и свята Багряна, VI, 3.
 Генов Кръстьо — Социалистическото историческо самосъзнание — новаторски естетически принцип на социалистическия реализъм, VI, 42.
 Георгиев Любен — Фейлетоните на Георги Кирков, III, 20; Млади поети. Първан Стефанов. Христо Фотев, I, 112.
 Дейкова Олга — Към въпроса за творческия развой на Димчо Дебелянов, VI, 53.
 Димов Георги — Иван Вазов и борбата за създаване на национално самобитна реалистична литература, II, 38.
 Димчева Росица — Сентенцията и пословицата във възрожденската ни литература III, 75.
 Добрев Чавдар — Някои проблеми на реализма в изкуството на Вахтангов, I, 95.
 Дудевски Христо — Формирането на новия герой в прозата на Алексей Толстой, VI, 76.
 Зарев Пантелей — Народопсихология и литература. Теоретико-исторически модел на литературата ни отпреди Освобождението до Първата световна война, II, 3.
 Каролев Стоян — Естетическите позиции на сп. „Ново време“, IV, 3.
 Константинова Елка — Рушенето на „мъничкия свят“, II, 80.
 Лекоч Дочо — Българската преводна белетристика и „побългаряването“ през Възраждането, I, 77.
 Ликова Розалия — Павел Вежинов, IV, 13.
 Литературна мисъл — Емилиян Станев на 60 години, I, 128.
 Литературна мисъл — Минко Николов, I, 144.
 Мечев Константин — Целенасочен разказ, III, 92.
 Минков Марко — Шекспир, Флечер и Расин. За ренесансовата и бароквата традиция, II, 64.
 Натев Атанас — Драма и киносценарий, I, 29.
 Николов Минко — Съвременен митотворчество и развенчаване на митове, III, 3.
 Николов Никола — Баладата в творчеството на Пенчо Славейков, I, 3.
 Топчиева Катя — „Време разделно“ и някои проблеми на историческия роман, IV, 80.
 Хаджикосев Симеон — Българският символизъм и влиянието на френските символисти върху него, I, 49.
 Чайка Хенрика (Варшава) — Някои художествени особености на българските народни исторически песни, IV, 65.
 Шишкова Магдалена — Иден и образи в ранните разкази на Димитър Талев, VI, 14.

Пред 50-годишнината на Великия Октомври

- Георгиев Емил — Великият Октомври — преломен момент в развитието на славянските литератури, IV, 95.
 Йорданов Христо — Великата октомврийска социалистическа революция и развитието на българската литература, III, 102.
 Колевски Васил — Светската литература в „Изкуство и критика“, II, 111.
 Озеров Виталий М. (Москва) — В историческа проекция. От позициите на марксизма-ленинизма, II, 101.

- Григоров Крум — Тя се загнезди в мене още в детските ми години, V, 12.
Ламар — Мисли за свободата, V, 7.
Манов Емил — Мой празник, V, 14.
Марангозов Николай — Русия възделена, V, 8.
Радевски Христо — Октомври в моя живот, V, 6.
Стоев Генчо — Любов, получена по наследство, V, 16.
Стоянов Людмил — Влиянието на Октомври върху развитието на българската литература, V, 3.

*

- Анчев Ангел — Николай Хрелков и проникването на съветската литература у нас през 20-те години, V, 147.
Зарев Пантелей — Октомврийската революция и промяната на художественото съзнание в българската литература през 20-те години, V, 18.
Кунчев Вълчо — Ленинският подход на Георги Димитров към литературата и изкуството, V, 125.
Натев Атанас — Методологическата дилема пред съвременното литературознание. Паралелни проблеми в развоя на съветското и на българското литературознание, V, 43.
Павлов Любомир — Октомври и проблемът за литературните връзки, V, 113.
Храпченко Б. (Москва) — Октомврийската революция и творческите принципи на социалистическата литература, V, 81.
Цанев Георги — Октомврийската революция и търсене на нови пътища в българската литература, V, 79.

Дискусии:

- Ничев Александър — По някои основни въпроси на трагическото, III, 125.

100 години от смъртта на Г. С. Раковски

- Димов Георги — Георги С. Раковски в развитието на българската литература, VI, 82.

130 години от гибелта на Пушкин

- Георгиев Емил — А. С. Пушкин и българите, II, 126.

Творческа анкета

- Бояджиева Ваня — при Елисавета Багряна, III, 140.

Спомени

- Делчев Борис — Срещи и разговори с Димитър Полянов, IV, 109.

НАУЧНИ СЪОБЩЕНИЯ

- Ангелов Боню Ст. — Пълен южнославянски превод на съчинението „Небеса“, II, 132;
Ръкописен екземпляр от „Стематографията“ на Христосфор Жефарович, IV, 132.
Мирчев Димитър — Неизвестна листовка със стихотворение на Вазов, IV, 134.

МАТЕРИАЛИ И ДОКУМЕНТИ

- Анастасов Теодосий — Берковски събития и лица в творчеството на Вазов, I, 133.

Из литературния живот в чужбина

- Хилшер Еберхард — Цикълът романи на Арнолд Цвайг за Първата световна война, VI, 101.

ПРЕГЛЕД

Василев Дженю — Съвременна шведска белетристика, VI, 110.

Съвременна художествена литература

Григоров Георги М. — „Обикновените хора“ през тревожната 1923 година, III, 147.

Добрев Чавдар — Поема за един народ („Цената на златото“), IV, 138.

Йорданов Христо — Сибирският поход на Радичков и златният идол на Севера, I, 147;

Планетарния трус и вечния огън на Октомври, V, 153.

Караджова-Попова Марина — Първият роман на Блага Димитрова, I, 155.

Константинова Елка — Литературен сборник „Октомври“, V, 159.

Шишкова Магдалена — В тревожния свят на съвременния човек, II, 136.

Литературознание

Арнаудов Михаил — Гьоте в България, II, 140.

Братоев Петър — „Незавършени портрети“, VI, 125.

Бъклова Катя, Янева Катя — Голямо дело на българската библиография, II, 146.

Вълчев Величко — Нов съветски труд върху фолклора, V, 162.

Вълчев Георги — Словашката литературна критика, III, 163.

Грашева Лиляна — Книга за историческото дълголетие на Климент Охридски, III, 158.

Дудевски Христо — Изучаването на българската литература в Съветския съюз, I, 157.

Йорданов Христо — В съзвучие с творческата природа на Иван Вазов, VI, 120.

Конев Илия — Новата история на българската възрожденска литература, том II, IV, 145.

Ничев Драган — „Общо и сравнително славянско литературознание“, VI, 127.

Свинтила Владимир — Актуалният Хегел, III, 152.

Таринска Стефана — Нови данни за творческата биография на Любен Каравелов, I, 161.

Филипов Владимир — Виден български шекспировед, II, 150.

Хайрабедян Гаро — Съветско монографично изследване върху арменския романтизъм, V, 167.

Цонев Светозар — „Герои и характери“ (Ефрем Каранфилов), IV, 154.

Янева Катя — Октомври и българската литература, V, 161.

Хроника

„ „ „ — Защитена докторска дисертация, IV, 158.

„ „ „ — Защитени кандидатски дисертации, I, 166.

„ „ „ — Из отчетния доклад на Института за литература за работата му през 1966 г., I, 165.

„ „ „ — Нов научен труд за Кирил Христов, I, 166.

„ „ „ — Обсъдени научни трудове, IV, 159.

SOMMAIRE

Vania Boyadjieva — Bagriana l'éternelle et la sainte	3
Magdaléna Chichkova — Idées et images dans les premiers récits de Dimitar Talev	14
Krestiou Ghénov — La conscience de soi historique socialiste — principe esthétique novateur du réalisme socialiste	42
Olga Deïkova — Sur la question de l'évolution créatrice du poète Dimtcho Dêbélianov	53
Christo Doudevski — La formation du novel héros dans la prose d'Alexis Tolstoi	76
<i>100 ans de la mort de G. S. Rakovski</i>	
Ghéorgghi Dimov — Ghéorgghi S. Rakovski et sa place dans l'évolution de la littérature bulgare	82
<i>A travers la vie littéraire à l'étranger</i>	
Eberhard Hilscher — Les romans d'Arnold Zweig sur la Première guerre mondiale	101
<i>Lettre de Stockholm</i>	
Djéniou Vassilev — La prose suédoise contemporaine	110
REVUE	
Christo Yordanov — En harmonie avec le naturel créateur de Ivan Vazov	120
Pêtar Bratoëv — Portraits inachevés	125
Dragan Nitchev — „La science littéraire slave générale et comparée“	127
Sommaire de la Onzième année de la Revue la pensée littéraire	130

Адреси — на редакцията: сп. Литературна мисъл, бул. Витоша 39, София Ц. тел. 88-42-89
на администрацията: Издателство на БАН, София 13, кв. Гео Милев, ул. 36, бл. VI
тел. 72-44-11. Абонаменти се внасят във всички пощенски станции или по с/ка №96Т/115 БНБ —
Софийски градски клон

Технически редактор М. Атанасова

Дадена за набор на 5. XII. 1967 г.
Печатни коли 8,38
Формат 71×100/16 Тираж 2000
Отделна книжка 0,75 лв.

Подписана за печат на 23. I. 1968 г.
Издателски коли 9,97
Поръчка № 536
Годишен абонамент 4 лв.

Набрана и отпечатана в печатницата на Издателството на БАН